

Sygn. akt VU 63/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 czerwca 2016 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział V Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący SSO Agnieszka Leżańska

Protokolant Cezary Jarocki

po rozpoznaniu w dniu 10 czerwca 2016 roku w Piotrkowie Trybunalskim na rozprawie

sprawy z wniosku H. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o emeryturę

na skutek odwołania H. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

z dnia 3 grudnia 2014r. sygn. (...)

- 1. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, iż przyznaje ubezpieczonemu H. G. prawo do emerytury od dnia (...) 2014r.;**
- 2. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na rzecz ubezpieczonego H. G. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.**

Sygn. akt VU 63/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 grudnia 2014 roku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił wnioskodawcy H. G. prawa do emerytury, podnosząc w uzasadnieniu, iż ubezpieczony nie udowodnił wymaganych przepisami 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy podniósł, iż wskazane w świadectwie wykonywania pracy w warunkach szczególnych stanowisko ślusarza w sąsiedztwie stanowisk spawalniczych nie jest wymienione w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W odwołaniu, złożonym w dniu 5 grudnia 2015 r., pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o zmianę przedmiotowej decyzji poprzez przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury od dnia ukończenia przez wnioskodawcę 60 lat, tj. od dnia (...) 2014 r.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, podtrzymując swoje dotychczasowe stanowisko w sprawie.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

H. G., urodzony w dniu (...), złożył w dniu

12 listopada 2014 r. wniosek o przyznanie mu prawa do wcześniejszej emerytury. Wnioskodawca nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego i pozostaje w zatrudnieniu w Fabryce (...) S.A. (...) w P. (dowód: wniosek o emeryturę - k. 1- 3 akt ZUS).

Na dzień 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca udowodnił staż pracy wynoszący 25 lat, 7 miesięcy i 28 dni okresów składkowych oraz 4 miesiące i 13 dni okresów nieskładkowych (dowód: decyzja z dnia 3 grudnia 2014 r.- k. 15 akt ZUS).

Do okresów pracy w warunkach szczególnych organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy żadnego okresu zatrudnienia (okoliczność bezsporna).

Wnioskodawca od dnia 6 października 1972 r. do dnia 31 sierpnia 1977 r. oraz od dnia 24 listopada 1977 r. do chwili obecnej jest zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Fabryce (...) w P.. (dowód: świadectwo pracy z dnia 31 sierpnia 1977 r. – k. 3 akt kapitałowych, zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu – k. 6 akt kapitałowych).

Fabryka (...) w P.. wystawiła wnioskodawcy w dniu 25 sierpnia 2014 r. świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych, w którym potwierdziła, iż stale i pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym w okresach: od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 r. oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 2008 r. na stanowisku ślusarz - pracownik zatrudniony w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych – stała praca w warunkach, w których nie są zachowane higieniczne normy pracy, wymienionym w dziale XIV, poz. 12, pkt 18 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 17 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 12 sierpnia 1983 r. w sprawie określenia stanowisk pracy w resorcie górnictwa i energetyki, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach (dowód: świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych z 25 sierpnia 2014 r.- k. 7-8 akt emerytalnych).

W trakcie zatrudnienia w (...) S.A. w P.. wnioskodawca pracował na oddziale (...), tj. oddziale montażu urządzeń górniczych, gdzie pracował przy produkcji kolejek podwieszanych. Do jego obowiązków należało łączenie wyciętych, gotowych elementów przez szepienie, tj. spawanie wstępne. Wcześniej elementy musiał przypalić palnikiem acetylenowo-tlenowym oraz zeszlifować szlifierką pneumatyczną. Wstępnego spawania wnioskodawca dokonywał przy użyciu spawarki elektrycznej. Wykonywał również nitowania elementów przy użyciu młotów pneumatycznych.

Wnioskodawca swoje obowiązki wykonywał stale, w pełnym wymiarze czasu pracy. Na hali, na której wnioskodawca pracował występowało duże zapylenie (pyłami metali i ich związków), zadymienie (dymy spawalnicze), hałas, znacznie przekraczające dopuszczalne normy. Ponadto wnioskodawca był narażony na podwyższoną temperaturę środowiska pracy oraz drgania mechaniczne przekazywane przez szlifierki pneumatyczne. W bezpośrednim sąsiedztwie pracowali spawacze, którzy byli oddzieleni od ślusarzy parawanami. Wnioskodawca otrzymywał posiłki regeneracyjne i odzież ochronną. Przez cały okres zatrudnienia wnioskodawca wykonywał tę samą pracę (dowód: zeznania wnioskodawcy protokół rozprawy z dnia 28 stycznia 2016 r. od min. 19:09 do min. 26:45 - k. 40, zeznania świadka S. A. protokół z rozprawy z dnia 28 stycznia 2016 r. od min. 4:08 do min. 12:48 - k. 39v, zeznania świadka K. K. protokół z rozprawy z dnia 28 stycznia 2016 r. od min. 12:48 do min. 17:31 - k. 39v)

Opinią z dnia 21 marca 2016 r. biegly z zakresu BHP w zakresie budownictwa powszechnego i komunalnego oraz budownictwa (...) wskazał, iż H. G. w okresach zatrudnienia w Fabryce (...) w P. od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 roku oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 1998 r., w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał stale:

- prace spawalnicze – w szczególnych warunkach przy pracach określonych w wykazie A, Dział XIV, prace różne, poz. 12 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 18 lutego 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.),

- prace ślusarskie – w szczególnych warunkach przy pracach określonych w wykazie A, dział III w hutnictwie i przemyśle metalowym, prace różne w hutnictwie i przemyśle metalowym poz. 78 oraz dział XIV prace równe poz. 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych

w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 18 lutego 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.)(dowód: opinia biegłego z dnia 21 marca 2016 r. – k- 45-79 wraz z załącznikami).

Sąd Okręgowy dokonał oceny dowodów i zważył, co następuje:

odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 748 ze zm.) ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 (tj. poniżej 65 lat dla mężczyzn). Ustęp 4 art. 32 stanowi zaś, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

Stosownie do art. 184 ust. 1 wskazanej wyżej ustawy ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 roku) osiągnęli:

- 1)okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat – dla mężczyzn oraz
- 2)okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa (ust. 2).

W świetle powyższych regulacji żądanie wnioskodawcy należało zatem rozpoznać w aspekcie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8 poz. 43 z późn. zm.), zwanego dalej rozporządzeniem. Z treści § 4 tego rozporządzenia wynika, iż pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w Wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

1. osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
2. ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Ten „wymagany okres zatrudnienia” to okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia (§ 3 rozporządzenia), natomiast pracą w warunkach szczególnych jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tegoż aktu (§ 1 i § 2 rozporządzenia).

W przedmiotowej sprawie kwestią sporną między stronami było to, czy wnioskodawca posiada wymagany 15-letni okres zatrudnienia w szczególnych warunkach. Spełnienie pozostałych przesłanek nie było przedmiotem sporu, a jednocześnie nie budzi żadnych wątpliwości – wnioskodawca ma wymagany okres zatrudnienia, to jest 25 lat, ukończył 60 lat w dniu (...) 2014 roku i nie był członkiem OFE.

Podkreślić należy, iż za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Zgodnie z § 1 i 2 rozporządzenia wynika, że pracą w szczególnych warunkach jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tego aktu. Warunek wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy jest spełniony tylko wówczas, gdy pracownik w ramach obowiązującego go pełnego wymiaru czasu pracy na określonym stanowisku pracy nie wykonuje czynności pracowniczych nie związanych z tym stanowiskiem pracy, ale stale, tj. ciągle wykonuje prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2000 roku, II UKN 39/00, OSNAP 2002/11/272).

Odnośnie oceny dowodów zgromadzonych w postępowaniu zważyć należy, iż okresy pracy w warunkach szczególnych, stosownie do § 2 ust. 2 rozporządzenia, stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia lub w świadectwie pracy.

Należy jednak podkreślić, że z cytowanego wyżej § 2 rozporządzenia nie wynika, aby stwierdzenie zakładu pracy w przedmiocie wykonywania przez pracownika pracy w warunkach szczególnych miało charakter wiążący i nie podlegało kontroli organów przyznających świadczenia uzależnione od wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Brak zatem takiego świadectwa lub jego zakwestionowanie przez organ rentowy, nie wyklucza dokonania ustalenia zatrudnienia w warunkach szczególnych innymi środkami dowodowymi w toku postępowania sądowego.

W będącej przedmiotem osądu sprawie wnioskodawca dysponował świadectwem wykonywania prac w szczególnych warunkach wystawionym przez Fabrykę (...) SA w P.. w dniu 25 sierpnia 2014 r., potwierdzającym że w okresach od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 r. oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 2008 r. wykonywał prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym na stanowisku ślusarz - pracownik zatrudniony w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych – stała praca w warunkach, w których nie są zachowane higieniczne normy pracy - wymienionym w dziale XIV, poz. 12, pkt 18 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 17 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 12 sierpnia 1983 r. w sprawie określenia stanowisk pracy w resorcie górnictwa i energetyki, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach.

Nie mniej dysponowanie przez wnioskodawcę powyższym świadectwem pracy nie wyklucza możliwości jego zakwestionowania przez organ rentowy. Świadectwo pracy nie jest bowiem dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 k.p.c., nie korzysta zatem z domniemania prawdziwości i autentyczności, a jedynie dokumentem prywatnym i jako taki stanowi jedynie dowód tego, że osoba która je podpisała złożyła oświadczenie w nim zawarte (art. 245 k.p.c.). Świadectwo pracy samo przez się nie tworzy zatem praw podmiotowych, ani ich nie pozbawia.

W przedmiotowej sprawie organ rentowy nie dawał wiary treści przedmiotowego świadectwa pracy, a zatem ciężar dowodu spoczywał na wnioskodawcy jako osobie, która chce z tego dokumentu wywieść skutki prawne.

W ocenie Sądu, wnioskodawca sprostął temu obowiązkowi. Charakter wykonywanej przez wnioskodawcę pracy w okresie od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 r. oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 2008 r. w Fabryce (...) w P.. Sąd ustalił na podstawie zeznań świadków S. A. i K. K. oraz samego wnioskodawcy. Świadczenie pracowali bowiem w spornym okresie wraz z wnioskodawcą, a zatem dysponują bezpośrednią i co za tym idzie szczegółową wiedzą co do codziennych obowiązków pracowniczych wnioskodawcy. Świadczenie ci potwierdzili, iż H. G. w spornych okresach wykonywał pracę w szczególnych warunkach.

Zdaniem Sądu zeznania świadków są spójne, logiczne i korespondują z zeznaniami wnioskodawcy oraz dokumentami zgromadzonymi w jego aktach ubezpieczeniowych oraz złożonymi do akt sprawy. Nadto organ rentowy w toku postępowania nie przedstawił jakichkolwiek dowodów, które podważałyby wiarygodność złożonych zeznań.

Wprawdzie z umów o pracę jak i z angaży wynika, że wnioskodawca w okresie od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 r. oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 2008 r. pracował w charakterze ślusarza, nie mniej nazwa wskazanego tam stanowiska pracy nie przesądza o charakterze pracy, decydujące znaczenie w tym zakresie mają faktycznie stale wykonywane obowiązki pracownicze. A te w świetle zeznań świadków, wnioskodawcy oraz dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych polegały na łączeniu wyciętych, gotowych elementów przez szepienie, tj. spawanie wstępne przy użyciu spawarki elektrycznej, szlifowaniu za pomocą szlifierki pneumatycznej

oraz nitowaniu elementów przy użyciu młotów pneumatycznych. Prace te były wykonywane w hali, w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych, gdzie występowało duże zapylenie, zadymienie i hałas, znacznie przekraczające dopuszczalne normy.

Prace w takim charakterze (spawalnicze oraz ślusarskie polegające na szlifowaniu i polerowaniu mechanicznym powierzchni metalowych) były niewątpliwie pracami wykonywanymi w uciążliwych dla zdrowia warunkach i jako takie są wymienione w wykazie A będącego załącznikiem do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 roku, Nr 8, poz. 43z późn.zm.), a mianowicie w:

- dziale XIV (prace różne) poz. 12 – prace polegające na wycinaniu (tzw. upalanie – dopalanie) gazowym i spawaniu elektrycznym (zgrzewanie punktowe składanych elementów stalowych – spawanie wstępne;

- dziale III (w hutnictwie i przemyśle metalowym) poz. 78 – prace polegające na szlifowaniu wyrobów metalowych.

Z uwagi na powyższe, iż wszystkie wykonywane przez wnioskodawcę prace w ramach obowiązującego go ośmiodziesiętnego czasu pracy, były pracami w szczególnych warunkach, należy uznać, że H. G. wykonując te prace, pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych. Mimo zatem, że świadectwo pracy w szczególnych warunkach nie wskazywało precyzyjnie wszystkich prac wykonywanych przez wnioskodawcę, ograniczając się tylko do prac ślusarza w sąsiedztwie stanowisk spawalniczych, pomijając takie prace jak szlifowanie wyrobów metalowych, to nie zmienia to faktu, że ostatecznie odpowiada ono prawu, gdyż potwierdza, iż skarżący faktycznie wykonywał prace w szczególnych warunkach.

W tym miejscu należy przypomnieć utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że zawarte w pkt 12, działu XIV wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. określenie "prace przy spawaniu" zamiast terminu "spawacz" pozwala objąć nim także prace wykonywane w przebiegu procesu spawania przez pracowników niebędących spawaczami – prace ślusarzy polegające na przygotowywaniu materiałów do spawania, pod warunkiem że w toku tych czynności przygotowawczych są wykonywane prace spawalnicze lub wycinanie metalu (tak. por wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008r. w sprawie I UK 192/07, wyrok z dnia 8 czerwca 2011r. w sprawie I UK 393/10). W niniejszej sprawie wszyscy świadkowie potwierdzili, że wnioskodawca w toku prac ślusarskich wykonywał prace polegające na wycinaniu i spawaniu przygotowanych elementów. A ponadto wykonywał inne prace w szczególnych warunkach polegające na szlifowaniu wyrobów metalowych .

Biorąc pod uwagę złożone w sprawie zeznania świadków i wnioskodawcy co do codziennych warunków pracy i sposobu organizacji pracy w hali zakładu oraz w oparciu o zgromadzone dokumenty pracownicze nie ulega wątpliwości, że praca wnioskodawcy, była pracą o znacznej szkodliwości dla jego zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości. Świadczy o tym nie tylko zakres jego obowiązków, charakter pracy , ale także warunki w jakich praca była świadczona.

Sąd swoje rozważania oparł również na opinii biegłego z zakresu bhp J. C., który w oparciu o dokumentację zgromadzoną w sprawie, akta osobowe oraz zeznania świadków oraz samego wnioskodawcy ustalił, iż H. G. w spornym okresie, stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, tj. prace spawalnicze wskazane w wykazie **A, Dział XIV**, prace różne, poz. 12 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 18 lutego 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.) oraz prace ślusarskie wskazane w wykazie A, dział III w hutnictwie i przemyśle metalowym, prace różne w hutnictwie i przemyśle metalowym poz. 78 oraz dział XIV prace równe poz. 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 18 lutego 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.). Powyższa opinia, w ocenie Sądu, była opinią w pełni wiarygodną i korespondującą z pozostałymi dowodami w sprawie, dlatego też również na jej podstawie Sąd wywiódł, iż praca wykonywana przez wnioskodawcę w spornym okresie była pracą w szczególnych warunkach.

Wobec powyższego, Sąd ostatecznie zaliczył wnioskodawcy do okresów pracy w warunkach szczególnych okres od 6 października 1972 r. do 31 sierpnia 1977 r. oraz od 24 listopada 1977 r. do 31 grudnia 2008 r., kiedy pracował formalnie na stanowisku ślusarza.

Tym samym biorąc pod uwagę, iż ubezpieczony spełnił jednocześnie pozostałe wymagane przepisami rozporządzenia warunki, to jest osiągnął wiek emerytalny (60 lat w dniu (...) 2014 r.) oraz wymagany okres zatrudnienia (25 lat), uznać należało, że wydana przez organ rentowy decyzja jest błędna, a żądanie wnioskodawcy zasługuje na uwzględnienie.

Dlatego też na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy H. G. prawo do emerytury od dnia (...) 2014 r., tj. od dnia, w którym wnioskodawca ukończył wymagany ustawowo wiek 60 lat.

O kosztach procesu Sąd orzekł w myśl art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik, zasądzając od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na rzecz H. G. kwotę 120 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd zasądzając powyższą kwotę, w oparciu o § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 490), zastosował podwójną stawkę przewidzianą za tego typu sprawę.